

PILLER BILEN SERÇELER HAKYND,
ULULAR BILEN KIÇILER HAKYND ERTEKI

Kerim Gurbannepesow

“Haýwanlaň içinde
Iň uly haýwan.
Haýsy haýwan?” diýip,
Beremde sowal,
“Düýe, düýe!” diýdi
Bir topar çaga...
Düýäň haky ýokdur
Uly bolmaga!

Düýe-de ullakan
Haýwandyr weli,
“Pil bar – diýipdirler –
Düýeden uly!”

Hawa...Pil şeýle bir
Ullakan haýwan.
Görmedik armanly,
Görenler haýran!

Äpet aýaklaryn
Gopbamsy¹ basyp,
Bäş tonna agajy
Holtumna gysyp,
Tokaýdan tokaýa
Müňzäp² barýandyr.
Göýä³ äpet daga
Meňzäp barýandyr.

Düýe-de ullakan
Haýwandyr weli,
Düýäniň ýanynda
Goýsaňyz pili,
Düýe onuň ýanda
Çaga ýaljakdyr.
Piliň her uýlугy⁴
Iki gujakdyr.

Boýy üç adamyň
Boýuna ýakyn.
Agramyn ölçeseň
Bäş tonna takmyn.

Ýaňy dünýä inen
Bir çaga pili
Gapanyň üstünde
Goýdular weli,

Leňk edip göterdi
Ýüz kilo daşy.
...Düýäňkä üç esse
Pilleriň ýaşı.

Ýetmişem, segsenem
Ýaşayar olar.
Gaty gidiberse
Togsanam bolar.

Hawa, ol şeýle bir
Ullakan haýwan.
Görmedik armanly,
Görenler haýran!

2

Örän akylllydyr
Şu günki piller.
Gynansaň-gyssansaň
Kömege geler.

Uzak Hindistanda
Atlanyp⁵ pile,
Gidýärler toýlara,
Çykýarlar çöle.

Barýarlar tokaýa,
Gidýärler daga.

Bir pili idip ýör
Kiçijik çaga.

...Haýwanat bagyna
Barsaňyz eger,
Gözüňiz mün dürli
Wagşyny⁶ görer.

Wagşylaň içinde
Ýuwaşy ýokdur.
Biri-birisinden
Ýyrtyjyrakdyr.

Ýolbars art aýagna
Galyp durandyr.
Gaplaň dişlerini
Çalyp durandyr.

Möjegiň gözleri
Ýakyp barýandyr.
Arslan gözenegi
Ýykyp barýandyr.

Piliň gapdalyna
Barsaňyz weli,
Hemme wagşylardan
Bolsa-da uly,

Wagşylaň içinde
Iň ýagşysydyr.
Iň edeplisidir,
Ýuwaşjasydyr.

Ýöne weli mundan
Million ýyl ozal,
(Diňe millionam däl,
Has kân ýyl ozal)

Pil diýilýän haýwan
Bet eken örän.
Özünden kiçini
Hiç zatça görmän,

Azar ýamanyny
Berer ekeni.
Penjelär, parçalar
Ýörer ekeni.

Ejize tekepbir⁷
Garaýan eken.
Garaz, baryp ýatan
Garagol eken.

4

Gadym,
Gadym bir zamanda.
Köpetdagyň aňry ýanda,
Eýrandamy
Ýa Owganda,
Ýa aňyrda –
Hindistanda,

Ýa onuňam aňyrsynda,
Ymgyr⁸ giden çöl bar eken.
Şol çöllügiň gaýrasynda,
Gür tokaýlaň arasynda
Bir ullakan pil bar eken.

Her gün irden epeý basyp,
Gezelenje çykarmyş pil.
Agaçlaryň depesine
Gözün çarhlap⁹ bakarmyş pil.

Bir höwürttge göräýdimi –
Şol agaja oýkanarmyş.

Agaç bolsa çydap bilmän,
Dört tarapa çaykanarmyş.
Gaçarmyşyn
Höwürtgeler,
Döwülermiş
Ýumurtgalar.

Hasam beter bir eýjejik,
Döşi akja bir serçejik
Pilden ýaña
Çekip jebir,
Saýrarmyşyn
Jibir-jibir:

“Ynha indi
Ençe ýyl,
Gandarymdyr¹⁰
Zalym pil.

Daşy duw-ak,
Içi gara.
Şondan ýaña
Bagrym ýara.
Ýykyp gidýär
Höwürtgämi.
Weýran edýär
Ýumurtgamy.
Heläk bolýar
Balalalarym...
Tutsun şony
Halalarym¹¹!

Şondan ýaña
Bagrym ýara...
Päliňden¹² tap
Päli gara!...”

Ýöne weli serçejik
Jibrinse-de¹³ şübela¹⁴,

Nalasa-da şübela,
Gargasa-da şübela,
Ýalbarsa-da şübela,
Aglasa-da şübela,
Pil almandyr
Töwella!

Ýene gelip serçäniň
Höwürtgeseň ýykypdyr.
Zar-zar aglap serçejik
Wagşy pile bakypdyr:

“Indi ynha
Niçe ýyl,
Gandarym sen
Goja pil.
Naladym –
Diňlemediň.

Ýalbardym –
Diňlemediň,
Agladym –
Diňlemediň.
Ýene ýykdyň
Höwürtgämi.
Guma çaldyň
Ýumurtgamy.

Balalarmy
Etdiň heläk.
Ahmal bolma
Şundan beýläk.

Gaty görme
Menden indi.
Arym aljak
Senden indi!”

Şeý diýende,
Wagşy pil
Bir agajy gujaklap,
Serçejiçe syn edip,
Gülenmişin jak-jaklap:

– Eý, samsyjak serçejik
Şu dünýäniň şiri¹⁵ men.
Tokaýlaryň piri men.
Arslan ar aljak boldy,
Gaplaň ar aljak boldy,
Adam ar aljak boldy,
Emma, seret,
Diri men!

Tutuş göwräň penjämden
Ýüz müň esse kiçijik.
Indi gel, gel, sen menden
Ar alarmyň, serçejik?

Kime arz etseň
Arz et, akmajyk!
Ýoluň rowaç,
Dört ýanyň açyk!..

Serçejik aglap,
Jigerin daglap;
Dana¹⁶ dostuna
Umydyn baglap,
Alkyşlar okap
Dostluk şanyňa,
Arza barypdyr
Gargaň ýanyna:

– Eý, köne şepe¹⁷,
Eý, dana şepe.
Dananyň nepi¹⁸
Ýetermiş köpe.

Indi üç ýyldyr,
Gandarym pildir.
Gaýratyň bolsa
Dostlugyň bildir.

Ejize ganyň,
Şeýle bir wagşy!
Şeýdip ýaşandan
Ölenim ýagşy!

Ýalbarsam-da –
Diňläňok ol.
Gargasam-da –
Diňläňok ol.
Aglasam-da –
Diňläňok ol.
Ýykyp gidýär
Höwürtgämi.
Ýere çalýar
Ýumurtgamy.

Ne öýüm bar,
Ne-de balam.
Ne-de ony
Tutýar nalam.

Şol haýynyň¹⁹ ezýetinden²⁰
Gözüm doldy gana, dostum.
Maslahat ber, köne dostum.
Bir wagt kömek etjek bolsaň,
Kömek eýle, dana dostum!

“Bolýa!” diýip, dana garga
Uzyn-uzyn gagyldapdyr.
Dana gargaň gak-gagyndan
Çöpleň başy yrgyldapdyr.

Daglar, çöller
Seslenipdir,
Otlar, güller
Seslenipdir,
Suwlar, ýeller
Seslenipdir,
– Näme gulluk?
– Näme gulluk?
Ýüz tarapdan
Ses gelipdir.

Garynjalar gelipdir,
Pyşbagalar gelipdir.
Teneçirler²¹ gelipdir,
Gurbagalar gelipdir:
– Geldik, geldik,
Ynha geldik.
Näme gulluk?
Näme gulluk?

Kebelekler gelipdir,
Balarylar gelipdir.
Uly, kiçi, aralyk –
Bar arylar gelipdir.

– Çagyrdyňyz.
Geldik, geldik.
Näme hyzmat?
Näme gulluk?

Dana garga pil hakynda
Gür beripdir ýekän-ýekän.
Hem diýipdir: – Şeýle güne
Düşen diňe serçemikän?

Müň ýyl bäre horlap ýör ol
Ejizleriň köpüsini.
Şu gün hökman ýapmaly biz
Şol horlugyň gapysyny!

“Gullugyňa taýyn biz!”
Seslenipdir möjekler –
Ýeke agyz söz diýseň,
Pili diri iýjekler.

Niresinden çakmaly?
Niresinden çokmaly?
Haýsy ýana kowmaly?
Niräk alyp çykmary?

Dana garga olara
Düşündiren dessine,
Hemmejesi çozupdyr
Zalym piliň üstüne.

Biri ony dişläpdir,
Biri ony çakypdyr.
Biri dilin çokupdyr,
Biri gözün çokupdyr.

Giň dünýäsi dar bolup,
Iki gözi kör bolup,
Pil şeýle bir suwsapdyr,
Dört tarapa sebsäpdir²².

Dodagyn, dilin sallap,
Ugranda köle tarap,
Gurbaga ony aldap,
Çekipdir çöle tarap:

– Gur-ryk, gur-ryk,
Gur-ryk, gur-ryk!
Bärik, bärik,
Bärik,
Bärik!

Ol ýerdenem suw tapman,
Ugranda daga tarap,

Gurbaga ýene aldap,
Çekipdir saga tarap:

– Gur-ryk, gur-ryk,
Gur-ryk, gur-ryk!
Suw şu ýerde,
Bärik,
Bärik!

Gözi çişip, dili çişip,
Pil ýetende soňky deme,
Dana garga gygyrypdyr:
“Entejigem horlaň ýene!

Goý, entegem eňki gitsin²³,
Etmişine puşman etsin,
Kiçileň hem üýşen wagty
Gudratdygna gözi ýetsin!”

Ary ýene
Çakypdyr.
Garga ýene
Çokupdyr...
Gurbaga-da gurryklap,
Ýene aňryk çekipdir:

– Gur-ryk, gur-ryk
Gur-ryk, gur-ryk!
Deryä bärde,
Bärik,
Bärik!

...Gargalara
Çokduryp,
Arylara
Çakdyryp,

Ganly gözyaş döküpdür.
Diriň-diriň böküpdür.

Ahyrsoňy çydaman,
Lampa aşak çöküpdür.

– Gulak salyň,
Gargalar,
Arylar,
Gurbagalar,
Garynjalar,
Serçeler –
Ähli menden kiçiler!

Aman, aman,
Eý, aman!
Indi meni gynamaň!
Şu wagta çen men sizi
Gezipdirin tanaman!

Pälim azyp şundan beýläk,
Kiçileri etsem heläk,
Etim iýiň çokup-çokup,
Gözüm iýiň köwläp-köwläp!

Aman, aman,
Eý, aman.
Mundan artyk
Gynamaň!..

Pil diýen haýwan
Şol günden bəri,
Iň bir edepli,
Iň bir ýuwaştap
Haýwanlaň biri.

¹ Gedom.

² Öňe.

³ Hamala.

⁴ Aýagyň çatalba bilen dyz aralygy.

⁵ Münüp.

⁶ Ýabany haýwany.

⁷ Ulumy.

⁸ Ummasyz.

⁹ Aýlap.

¹⁰ Ganyma galandy.

¹¹ Ýhlasym ursun şony.

¹² Niyetiňden.

¹³ Zeýrense-de.

¹⁴ Jan edip.

¹⁵ Arslany.

¹⁶ Akylly.

¹⁷ Dost.

¹⁸ Peýdasy.

¹⁹ Dönüğüň.

²⁰ Zulumyndan.

²¹ Uzyn bedenli, ýyldyrawuk goşa ganatly möjejikler.

²² Ylgapdy.

²³ Güýçden düşsin.